

HOLLOLA LAKIKALLIO

TARKASTUSRAPORTTI

Lahden museot (Päijät-Hämeen maakuntamuseo) suoritti tarkastuskäynnin Hollolan Lakikalliolle keskiviikkona 4.9.2013. Maastotarkastuksen suoritti tämän raportin laatija. Tarkastuksen aiheutti Markku Halmeen (Salpatuuli osuuskunta) elokuussa 2013 tekemä ilmoitus, jonka mukaan Lakikalliolla sijaitsee jatulintarha tai jokin muu vastaava kivirakennelma.

Kivikompassin sijainti merkattu peruskarttapohjalle punaisella rasterilla. Pohjakartta © Maanmittauslaitos.

Lakikallio sijaitsee eteläisessä Hollolassa, Vanhan Helsingintien ja Helsinki - Lahti moottoritien sekä Luhdantaustan ja Miekkiön kylien välisessä sekametsässä. Lakikallion päällä sijaitsee linkkimasto, jonka juurelle pääsee huoltotietä pitkin. Ilmoitus koski kivikompassia, joka sijaitsee linkkimaston pohjoispuolisella kalliotasanteella. Kivikompassin keskikoordinaatit ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa **N 6752635.734, E 422299.742, z 150 ± 10m mpy**. Koordinaatit mitattiin GPS paikantimella peitteettömässä maastonkohdassa.

Kivikompassin sijainti merkattu pohjakartan päälle punaisella rasterilla. Pohjakartta © Maanmittauslaitos.

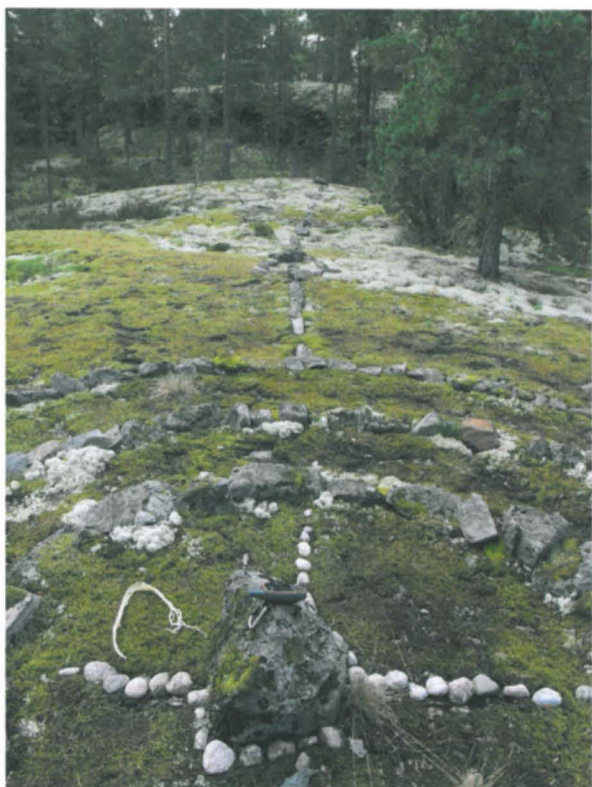
Lakikallion päältä todettu kivikompassi. Kuvattu luoteeseen.

Maastotarkastuksessa ilmoitettu kohde todettiin niin sanotuksi kivikompassiksi. Lakikallion kivirakenteessa on jatulintarhamaisena piirteenä sen keskiosan spiraalimuoto, mutta kivikompassiksi sen tekee keskiosan pieni koko sekä ilmansuuntia merkkäavat kivijanat ja -nuolet. Kivikompassin kehän halkaisija vaihtelee 5,7 ja 6,2 metrin välillä. Kehä on spiraalimainen ja siinä on kolme toisiaan kiertävää kehää. Ennen päättymistään spiraali jatkuu kivikehästä luoteeseen ristimäisenä muotona, jonka päästä jatkuu suoraan luoteeseen osoittavana kivijanana. Selkeimmät ja näyttävimmät kompassin nuolet osoittavat kehästä kaakkoon ja luoteeseen. Luoteeseen osoittava kivijana sekä -nuoli ovat yhteensä noin 20 metrin mittaisia. Kaakkoon osoittava, vähemmän ehjä jana-nuoli linja on pituudeltaan noin 10 metriä.

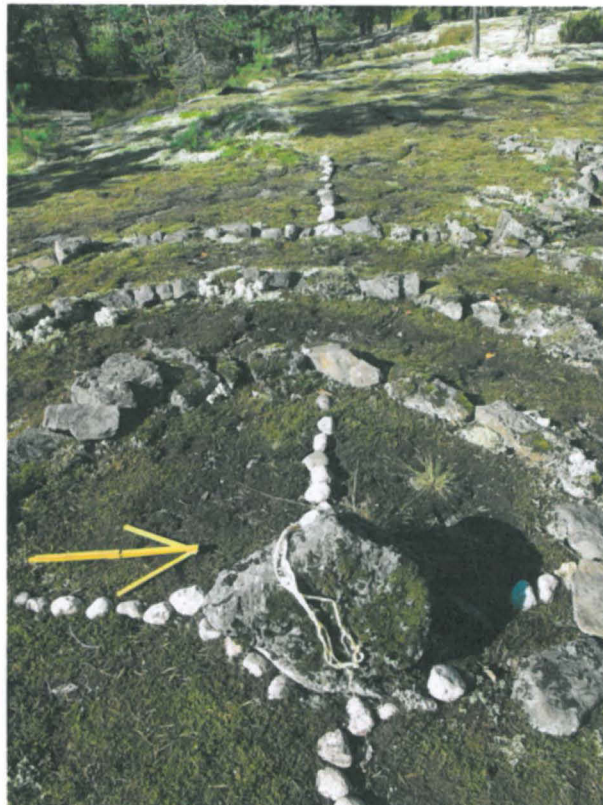
Vasemmalla kivikompassista erkaantuva ristimäinen käytävä sekä luoteeseen osoittava kivi-
nuoli (kuvattu kaakkoon). Oikean puoleisessa kuvassa kompassista kaakkoon osoittava kivijana kuvattuna
kivikompassia kohti, eli luoteeseen.

Kivikompassista osoittavat kivijanat ja -nuolet myös pohjoiseen ja etelään. Nämä
kivinuolet ja -linjat eivät ole yhtä näyttävät kuin kaakko-luode linjalla. Pohjoiseen
osoittava linja on noin 4 metrin mittainen. Etelään osoittava linja on noin 18 metrin
mittainen.

Vasemman puoleisessa kuvassa kivikompassista etelään osoittava nuoli. Oikealla pohjoiseen osoittava, vaatimattomasti maastoon merkattu kivijana.

Kivikompassin ulkopuolelle on merkattu myös itä-länsi suunnat. Nämä kivijanat vaikuttavat olevan tehdyt eri aikaan kuin suuremmat kaakko-luode suuntajanat. Itä-länsi linjojen eriaikaisuuden puolesta puhuvat niissä käytettyjen kivien erilaisuus verrattuna muualla kivikompassissa käytettyihin kiviin, sekä linjojen pieni koko: itään osittava jana on tehty neljästä pienestä kivistä ja länteen osoittava jana on vain 1,3 metriä pitkä. Kivikompassin keskelle on tehty samanlaisista pienistä vaaleista kivistä linjat, jotka osoittavat pääilmansuuntiin. Kivikompassia on "paranneltu" muiltakin osin pienillä vaaleilla kivillä niiltä kohdin, kun alkuperäiset kompassin kivet ovat hävinneet, mikäli niitä on koskaan paikalla ollutkaan.

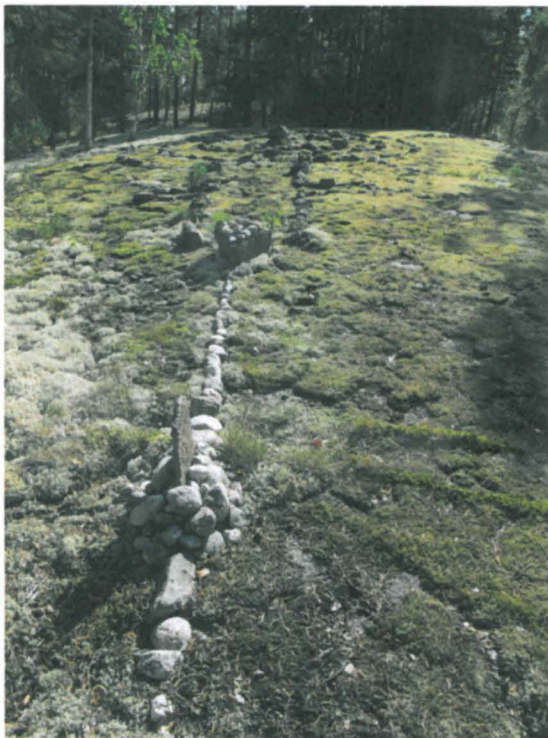

Vasemman puoleisen kuvan etualalla neljästä pienestä kivistä tehty itään osoittava kivijana. Oikean puoleisessa kuvassa näkyy spiraalin keskellä olevat pienet vaaleat kivet, jotka osoittavat päällmansuuntiin. Kivikehien yläpuolella näkyy myös länttä kohti osoittava kivijana.

Etelään osoittavassa kivijanassa on ristikeskuksinen ympyrä ja luoteeseen osoittavassa janassa on pieni, evämäinen pystykivi. Edellä mainitut "poikkeavuudet" muusta kivikompassin rakenteesta ovat todennäköisesti myöhempiä lisäyksiä erilaisen kivilaadun sekä niistä puuttuvan vähäisenkin sammaleen/jäkälän perusteella.

Yleensä kivikompassit ja labyrinttimaiset kivrakenteet eli jatulintarhat sijaitsivat saaristossa tai rannikolla. Sisämaasta vastaavia rakennelmia tunnetaan vain muutamia. Kivikompassien ja jatulintarhojen ajoittaminen on ongelmallista. Yleisesti niitä pidetään kuitenkin viimeistään keskiajalla syntyneinä. Muutamien jatulintarhojen alkuperä on ajoitettu jopa esihistorialliseksi. Lakikallion kivikompassin ajoituksesta on vaikea sanoa mitään varmaa. Kivikompassi vaikuttaisi syntyneen viimeisten vuosikymmenten kuluessa. Kompassissa käytetyt kivet ovat pääosin ilman sammalpeitettä ja kivikompassin suurimpienkin kivien alla on sammalmatto, joka ei ole vielä täysin maatunut. Kompassissa käytetyt kivet ovat erikokoisia: sen rakentamiseen on käytetty kalliosta

irronneita kulmikkaita kiviä, mutta kivikompassia on myös rakennettu lisää sekä korjailtu viereisen linkkimaston huoltotiellä olevilla pienemmillä ja pyöristyneillä kivillä.

Vasemmalla luoteeseen osoittavassa kivijanassa oleva pystykivi. Oikean puoleisessa kuvassa etelään osoittavassa janassa oleva ristikeskinen ympyrä.

Tarkastetun kivikompassin kohdalla ei voida täysin pois sulkea sitäkään mahdollisuutta, että kompassi olisi rakennettu jo 1800-luvulla tai jopa tätä aiemmin. Mikäli myöhemmissä tutkimuksissa kivirakenne todetaan ennen 1900-luvun loppupuoliskoa syntyneeksi, tuntuisi loogiselta, että kivikompassin keskiosat olisivat rakenteen vanhimmat osat ja reunaosia sekä rikkoutuneita kohtia olisi vain korjailtu myöhemmin.

Kivikompassin keskiosa. Kuvattu etelään.

Museoviraston ohjeiden mukaan vähintään sata vuotta vanhat kivikompassit ja jatulintarhat ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä, jotka ovat automaattisesti lain suojaamia. Kivikompassien ja jatulintarhojen kohdalla sadan vuoden ikää pidetään ohjeellisena, joten sitäkin nuoremmat kohteet voidaan liittää muinaisjäännösstatuksen piiriin. Lakikallion tapauksessa sadan vuoden ikä ei täyty, mutta tarkastuksen kohteena ollutta rakennetta pidetään edellä esitettyjen perusteella kiinteänä muinaisjäännöksenä.

Lahdessa 11.9.2013

Teemu Tiainen